

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Макроекономічний та монетарний огляд

Вересень 2015 року

Департамент монетарної політики та економічного аналізу

Зміст

Головне	3
1. Зовнішнє середовище	4
2. Економічний розвиток України	6
2.1. Інфляція	6
2.2. Економічна активність	8
2.3. Ринок праці та доходи населення	10
2.4. Фіскальний сектор	11
2.5. Платіжний баланс	12
2.6. Монетарний сектор та фінансові ринки	14
Додатки	

Головне

• Упродовж серпня-вересня 2015 року ціни на сировинних товарів переважно знижувалися. Валюти більшості країн, що розвиваються, продовжували перебувати під девальваційним тиском. **Тенденції економічного розвитку в серпні 2015 року суттєво відрізнялися серед країн світу:** економіка Єврозони подовжувала демонструвати стабільне відновлення, тоді як зростання в США на фоні слабкої статистики було нестійким. Через дію санкцій та зниження світових цін на енергетичні ресурси економічна ситуація в Росії залишалася складною, а економічна активність в Китаї, попри поліпшення окремих показників у серпні, залишалася слабшою в порівнянні з відповідними показниками в першій половині 2015 року.

• **Споживча інфляція в Україні в серпні 2015 року сповільнилася до 52.8% у річному вимірі, у місячному вимірі другий місяць поспіль зафіксовано дефляцію.** Подальше зниження інфляції переважно зумовили: зменшення впливу девальваційних ефектів, стриманий споживчий попит та зниження цін на зовнішніх сировинних ринках. Приріст базового ІСЦ у серпні зменшився до 42.4% у річному вимірі. Зростання ЦВ сповільнилося до 33.0% у річному вимірі.

• **У серпні 2015 року темпи падіння індексу виробництва базових галузей продовжили скорочуватися – до 6.9% у річному вимірі** насамперед за рахунок впливу бази порівняння. Зміна тривалої спадної тенденції спостерігалася в добувній промисловості (зростання в серпні на 0.9% у річному вимірі) та в оптовому товарообороті (на 3.3%). Суттєво сповільнилося падіння в переробній промисловості та в будівництві (до 8.3% та 15.4% у річному вимірі). Водночас у звітному місяці відновилося падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в річному вимірі (-11.1% після зростання в липні на 1.9%), зокрема через затримку зі збиранням технічних культур.

• **Зниження реальної заробітної плати в серпні продовжило уповільнюватися – до 19.2% у річному вимірі** через подальше послаблення інфляційного тиску та підвищення номінальної заробітної плати. Сума субсидій для відшкодування витрат населення на оплату житлово-комунальних послуг у січні – серпні 2015 року зросла більше ніж в 11 разів порівняно з відповідним періодом минулого року, що було пов'язано зі зростанням вартості послуг житлово-комунального господарства та спрощенням порядку надання субсидій.

• **У серпні 2015 року сальдо державного бюджету повернулось до профіциту та становило майже 10 млрд. грн.** (7.7 млрд. грн. у січні – серпні 2015 року). Суттєве збільшення доходної частини (у серпні на 58% у річному вимірі) було зумовлено, зокрема, поліпшенням системи електронного адміністрування ПДВ та неподатковими надходженнями. Зростання видатків залишалось помірним (19% у річному вимірі).

• **У серпні сальдо поточного рахунку залишилося додатним** (60 млн. дол. США), незважаючи на збільшення дефіциту зовнішньої торгівлі товарами. **Чисті зовнішні запозичення за фінансовим рахунком** зросли до 444 млн. дол. США та були переважно забезпечені залученнями державного сектору. Отримання другого траншу кредиту від МВФ в рамках програми EFF (1.7 млрд. дол. США) та профіцит зведеного платіжного балансу (0.5 млрд. дол. США) дали змогу збільшити резерви до 12.6 млрд. дол. США, або 3.1 місяця імпорту майбутнього періоду.

• **Ситуація на валютному ринку України протягом серпня-вересня 2015 року залишалася відносно стабільною та прогнозованою.** Це створило передумови до поступового послаблення адміністративних обмежень на валютному ринку. Стійка тенденція до зниження інфляції протягом останніх місяців дала можливість Національному банку розпочати процес пом'якшення грошово-кредитної політики шляхом “здешевлення вартості грошей” для стимулювання відновлення економічної активності. З цією метою **протягом серпня-вересня 2015 року Національний банк двічі знижував облікову ставку – до 27% річних (із 30%) з 28 серпня та до 22% з 25 вересня.**

1. Зовнішнє середовище

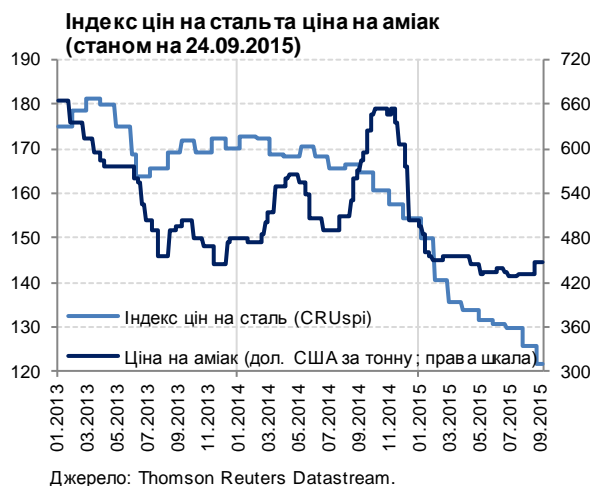
У серпні – першій половині вересня 2015 року ціни на більшість сировинних товарів продовжили знижуватися, а ціни на нафту демонстрували значну волатильність. Упродовж більшої частини серпня вони стрімко знижувалися, досягнувши 24 серпня рекордно низького з часів світової фінансової кризи рівня: на нафту марки Brent – близько 42 дол. США за барель, марки WTI – близько 38 дол. США за барель. Крім фундаментальних причин (перевищення пропозиції нафти над попитом), на вартість нафти впливали посилення побоювань щодо більш глибокого уповільнення Китаю та інших країн, що розвиваються. Водночас запаси товарної нафти в США впродовж серпня-вересня, незважаючи на подальше зниження, продовжували залишатися на високому рівні (станом на 11.09.2015 – 456 млн. барелів, що майже на 26% більше, ніж на аналогічну дату в минулому році). Разом з тим наприкінці серпня – на початку вересня ціни на нафту дещо зросли на фоні пом'якшення монетарної політики Народним банком Китаю¹, а також оголошення китайським урядом фіскальних стимулів².

Ціни на сталь на світових ринках продовжили знижуватися: середньозважений індекс цін на сталь CRUSpi знизився за серпень на 0.9% (на 21.9% у річному вимірі). У вересні ця тенденція посилилася: за перші три тижні місяця індекс знизився на 5.1% (станом на 24.09.2015). Зниження цін зумовлене уповільненням світового попиту та досить високою пропозицією на ринку, не дивлячись на подальше зниження світового виробництва (у серпні на 3% у річному вимірі³).

Упродовж серпня середні ціни на добрива залишалися незмінними. Через початок посівної компанії на початку вересня ціни почали зростати, зокрема на аміак – на 4.7% станом на 24.09.2015 (у річному вимірі зниження становило 24.8%).

Через високу пропозицію ціни на продовольчі товари в серпні стрімко знизилися – середнє значення індексу продовольчих товарів FAO зменшилося за місяць на 5.2% – до 155.7 пункту, найнижчого рівня з травня 2009 року. У річному вимірі індекс світових цін на харчові продукти знизився на 21.5%. Індекс цін на зернові також продовжив знижуватися (на 15.1% у річному вимірі) через поліпшення очікувань щодо світового урожаю цього року. Так згідно з даними FAO в серпні ціни на ячмінь знизилися на 6.2% за місяць – до 126.4 дол. США за тону (на 2.5% у річному вимірі), на кукурудзу – на 9.4% за місяць – до 162.7 дол. США за тону (на 7.6% відповідно), на пшеницю – на 8.9% – до 179.8 дол. США за тону (на 31.7% відповідно).

Серед країн світу продовжували спостерігатися різні тенденції економічного розвитку. Економіка Єврозони подовжувала демонструвати стабільне відновлення: у липні зростання промислового виробництва прискорилося до 1.9% у

¹ 25.08.2015 Народний банк Китаю знизив ключову ставку на 25 базисних пункти – до рекордно низького рівня 4.6%. З 06.09.2015 норма резервування великих фінансових інститутів була знижена на 50 б. п. – до 18%.

² Китай має намір збільшити обсяг фінансування деяких інфраструктурних проєктів, а також знизити податки для малого бізнесу. Крім того, задля послаблення боргового навантаження регіонів, уряд Китаю впроваджує програму обсягом 3.2 трлн. юанів, що дозволяє місцевим і регіональним органам влади випускати облігації для залучення коштів на погашення паперів, розміщених раніше під більш високі процентні ставки.

³ За даними World Steel Association.

річному вимірі, рівень безробіття знизився до 10.5%. Натомість економічні дані в США свідчили про нестійке зростання: хоча умови на ринку праці продовжували поліпшуватися (рівень безробіття знизився до 5.1% у серпні), річні темпи зростання промисловості знизилися до 0.9%. Дефляційний тиск на фоні низьких цін на енергоносії залишався основним ризиком відновлення для обох економік: у серпні в США та Єврозоні інфляція становила лише 0.2% у річному вимірі.

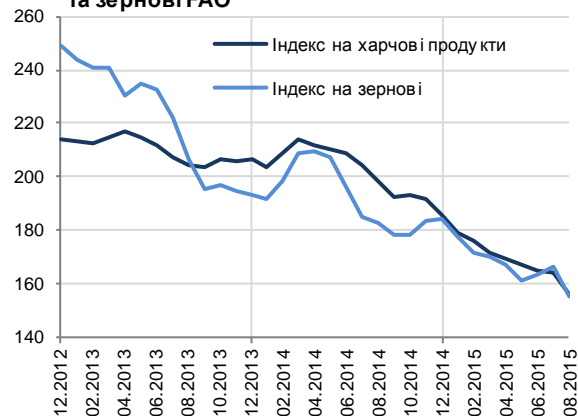
Не дивлячись на поліпшення окремих показників економіки Китаю в серпні, економічна активність країни залишалася слабшою, ніж у першій половині 2015 року. Так річні темпи зростання промислового виробництва в серпні залишилися практично незмінними (6.1%) порівняно з липнем, однак знизилися з 6.3% у першому півріччі. Доходи промислових компаній у серпні поточного року зменшилися на 8.8% у річному вимірі, що стало найгіршим показником з 2011 року. Падіння експорту Китаю в серпні, хоч і дещо сповільнилося, було суттєвим – 5.5% у річному вимірі, тоді як у першому півріччі п. р. було зафіксоване зростання на 1% у річному вимірі. Споживча інфляція в серпні прискорилася до 2% у річному вимірі, у той час як зниження цін виробників стало найбільшим за останні п'ять років (-5.9%). Після несподіваної девальвації в серпні курс юаня у вересні залишався стабільним.

Через санкції, низькі зовнішній попит та інвестиційну активність **Росія продовжує перебувати в рецесії.** Зниження промислового виробництва, хоча й дещо сповільнилося, у серпні становило 4.3% у річному вимірі. Подальше падіння цін на нафту на світових ринках спровокувало стрімке знецінення російського рубля – за серпень на 9.3% (до 66.7 рублів за долар США). Певне відновлення зростання цін на нафту в першій половині вересня відповідно спричинило незначне укріплення курсу рубля – на 0.4% (з початку місяця станом на 24.09.2015). На тлі послаблення курсу рубля в серпні інфляція прискорилася до 15.8% у річному вимірі.

Протягом серпня-вересня тривав девальваційний тиск на валюти інших країн, що розвиваються. Зокрема казахстанський тенге знецінився на 28.3% за серпень та на 11.8% з початку вересня станом на 24.09.2015, білоруський рубль – на 14.4% та на 1.4%, турецька ліра – на 5.4% та на 5.1% відповідно тощо.

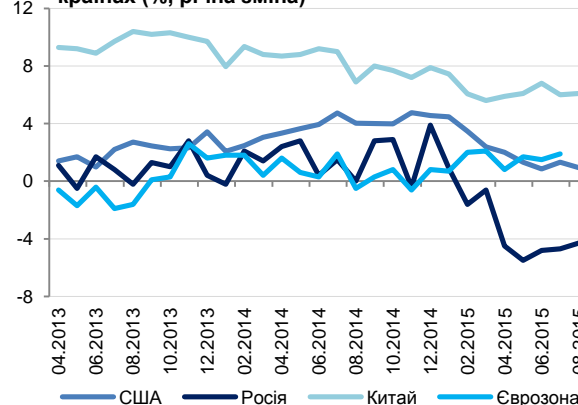
На світових валютних ринках євро укріпився на 1.4% за серпень – до 1.12 дол./євро на кінець місяця у зв'язку з закриттям інвесторами позицій “carry trade” та вирішенням боргових проблем Греції. **Долар США знаходився під певним тиском (його НЕОК знецінився на 0.6% у серпні) з огляду на очікування інвесторів, що ФРС утримається від підвищення ключової процентної ставки у вересні.** З початку вересня євро до долара США продовжував укріплюватися – на 0.7% станом на 24.09.2015 (до 1.13 дол./євро). Парламентські вибори в Греції, які відбулися 20 вересня, не мали суттєвого впливу на валютний та фондовий ринки Європи, оскільки серйозні зміни в політиці грецького уряду внаслідок результатів виборів не очікувалися.

Індекси світових цін на харчові продукти та зернові FAO

Джерело: FAO.

Промислове виробництво в окремих країнах (% річна зміна)

Джерело: Thomson Reuters Datastream.

Динаміка обмінних курсів валют нових ринкових економік (% зміна з початку серпня станом на 24.09.2015)

Джерело: Thomson Reuters Datastream.

2. Економічний розвиток України

2.1. Інфляція

У серпні споживча інфляція знизилася до 52.8% у річному вимірі, у місячному вимірі другий місяць поспіль зафіксовано дефляцію.

Зниження базової інфляції (до 42.4% у річному вимірі) насамперед було зумовлено зменшенням впливу девальваційних ефектів та стриманим споживчим попитом.

Зокрема, зростання цін на непродовольчі товари, які значною мірою представлені імпортними товарами та є більш чутливими до змін платоспроможного попиту (порівняно з продуктами харчування), у серпні уповільнилося до 43.1% у річному вимірі. Приріст цін на продукти харчування, що входять до базового ІСЦ (переважно з високим ступенем оброблення), знизився до 52.9%.

Річний приріст вартості послуг (за винятком тих, ціни яких регулюються адміністративно) з березня перебував на рівні близько 17%, відображаючи стримуючий вплив на ціни з боку попиту.

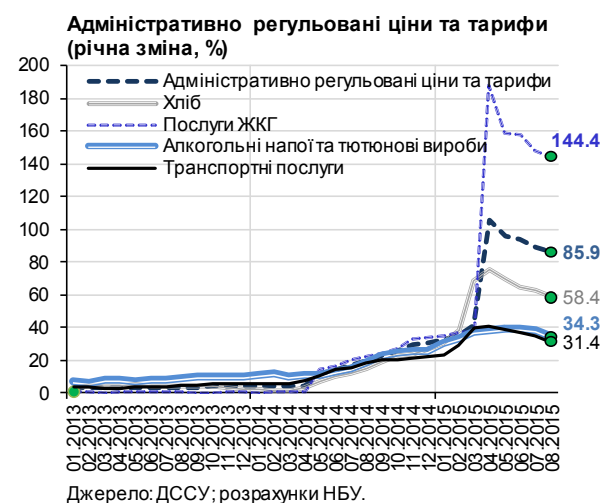
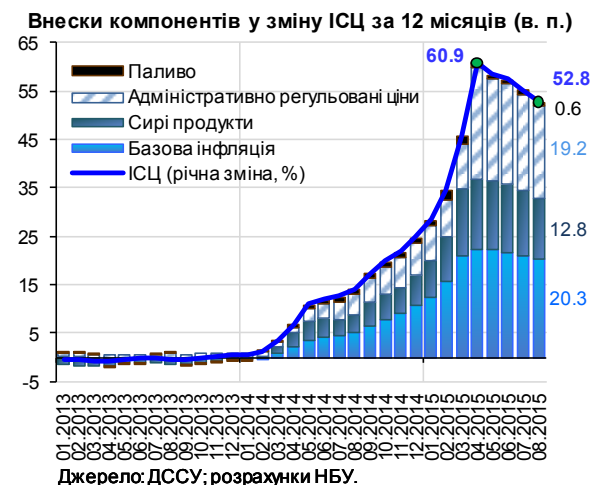
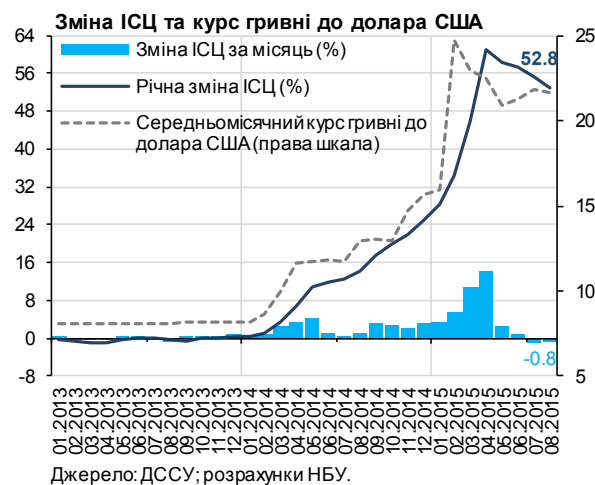
Додатковими чинниками зниження приросту базової інфляції стали зменшення вторинних ефектів від подорожчання компонентів небазового ІСЦ (палива, окремих видів сирих продуктів тощо).

Так **небазова інфляція в серпні уповільнилася до 62.7% у річному вимірі.**

Найбільше сповільнилося зростання цін на паливо (до 25.6% у річному вимірі), що було зумовлено здешевленням нафти на зовнішніх ринках на фоні відносно стабільної ситуації на валютному ринку України. Це відповідно сприяло скороченню вартості транспортних послуг (до 31.4%), у тому числі автодорожнього пасажирського транспорту (до 34.0%).

Незважаючи на незначне подорожчання послуг ЖКГ у серпні (зумовлене переважно збільшенням квартирної плати), річний приріст цін та тарифів за цією категорією знизився до 144.4%. Зростання вартості хліба в серпні уповільнилося до 58.4% у річному вимірі. Це, зокрема, пов'язано зі зниженням річного приросту цін на пшеничне борошно (до 57.2%) через очікування високого урожаю зернових. У результаті **приріст адміністративно регульованих тарифів та цін у серпні знизився до 85.9% у річному вимірі.**

Зростання цін на сирі продукти в серпні уповільнилося до 44.8% у річному вимірі, що насамперед було пов'язано з відповідною динамікою цін на окремі види фруктів та овочів. У цілому приріст цін на фрукти знизився до 50.4%, що, зокрема, зумовлено як вичерпанням впливу девальваційних ефектів, так і подальшим зниженням світових цін на продовольчі товари. Натомість річне зростання цін на овочі прискорилося до 49.8% у серпні, у тому числі через зростання витрат на їх виробництво⁴ та очікування дещо гіршого врожаю окремих овочів у 2015 році. Найвищими

⁴ Згідно з даними Державної служби статистики України приріст сукупного індексу витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в січні – липні 2015 року порівняно з відповідним періодом минулого року становив 58.1%.

темпами зросли ціни на овочі “борщового набору” (капусту, буряк, моркву та цибулю). Водночас подорожчання групи “овочі” стримувалося зниженням цін на огірки та помідори (на 21.7% та 30.0% у річному вимірі відповідно), спричиненим високою пропозицією такої продукції.

Річний приріст ЦВ знижувався п'ятий місяць поспіль – до 33% у серпні. Уповільнення промислової інфляції насамперед було пов'язано зі зниженням цін на зовнішніх сировинних ринках, що з певним часовим лагом позначилося на внутрішньому ринку, та стабілізацією обмінного курсу гривні.

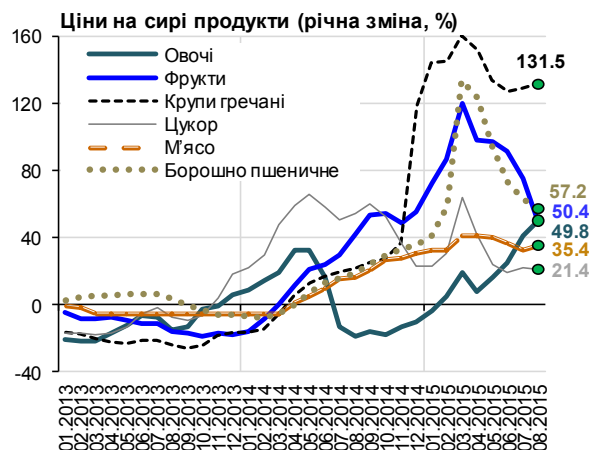
Зокрема, **зростання цін у добувній промисловості в серпні уповільнилося до 31.3% у річному вимірі,** у тому числі в добуванні сирової нафти та природного газу – до 113.0%, залізної руди – до 1.5%.

Низькі ціни в добуванні металевих руд, як у попередній ланці виробничого ланцюга металопродукції, а також тривале зниження цін на сталь на світових ринках зумовили уповільнення зростання цін у металургії – до 31.1% у серпні в річному вимірі. Скорочення виробництва в металургії, яка є основним споживачем коксу, стримувало зростання цін у виробництві коксу, яке уповільнилося до 62.5%.

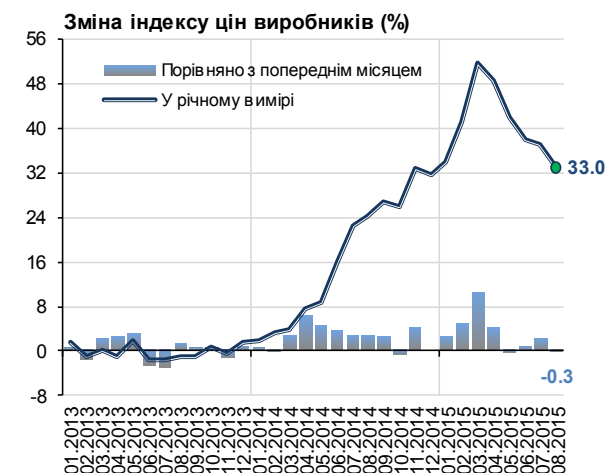
Ціни у виробництві продуктів нафтоперероблення на тлі падіння цін на нафту на зовнішніх ринках у серпні знизилися на 1.3% у річному вимірі.

У підсумку **зростання цін у переробній промисловості в серпні уповільнилося до 35.0% у річному вимірі.**

Річний приріст цін за категорією “постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря” у серпні знизився до 28.6%.

Джерело: ДССУ.

Джерело: ДССУ.

2.2. Економічна активність

У серпні 2015 року відбулося подальше сповільнення зниження індексу виробництва базових галузей (далі – ІВБГ) – до 6.9% у річному вимірі (8.4%⁵ у липні).

Уповільнення спаду ІВБГ було зумовлене різким скороченням темпів зниження обсягів промислового виробництва – до 5.8% у річному вимірі (13.4% у липні). Вагомим фактором став ефект бази порівняння: у серпні 2014 року спостерігалось суттєве скорочення промислового випуску, викликане зупинкою значної кількості підприємств в умовах розгортання конфлікту на сході країни.

У звітному місяці істотно сповільнилося падіння випуску в металургії (до 1.8% у річному вимірі з 23.3% у липні). Водночас відбувся злам тривалої тенденції до спаду на попередніх ланках ланцюга металургійного виробництва:

суттєво зросли обсяги виробництва коксу (на 48.8% у річному вимірі після зниження на 17.2% у липні). Разом з тим спостерігається поступове заміщення вимушених імпорتنих поставок коксу на металургійні підприємства вітчизняною сировиною (поставки українського коксу зросли на 83.0% у річному вимірі, а імпортного – знизилися на 50.0%⁶);

відбулося зростання в добувній промисловості (на 0.9% у річному вимірі): збільшилися обсяги добування металевих руд (на 6.7%) та вугілля (на 1.0%).

Водночас прискорилося падіння в харчовій промисловості (до 12.3% у річному вимірі порівняно з 6.4% у липні). Зокрема посилилося падіння виробництва соняшникової олії (до 66.3% порівняно з 35.8% у липні) в умовах низьких запасів соняшникового насіння на підприємствах, які здійснюють його переробку та зберігання⁷. Також прискорилося падіння обсягів виробництва молочної продукції (зокрема молока – до 20.7% в річному вимірі з 7.3% у липні) у зв'язку з подальшим скороченням поголів'я великої рогатої худоби.

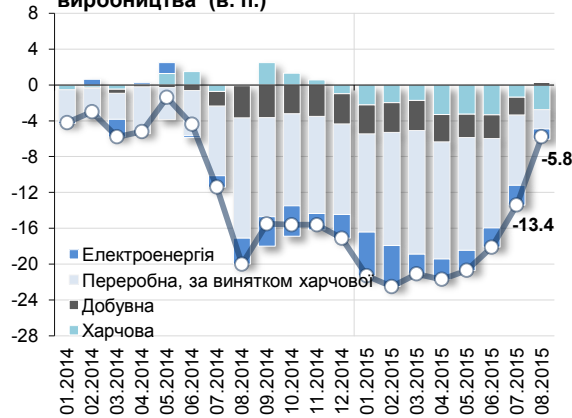
Зниження обсягів машинобудування сповільнилося до 6.3% у річному вимірі (з 11.0% у липні), що пояснювалося базою порівняння. Проте в місячному вимірі відбулося падіння випуску (на 13.1%): зокрема в автомобілебудуванні вироблялися лише вантажні автомобілі та автобуси, тоді як виробництво легкових автомобілів зупинилося, що пов'язано з суттєвим падінням зовнішнього попиту⁸, а також зниженням внутрішнього попиту, зокрема в умовах скорочення кредитування та зниження готовності населення робити великі покупки⁹.

Внески в річну зміну індексу виробництва базових галузей (в. п.)

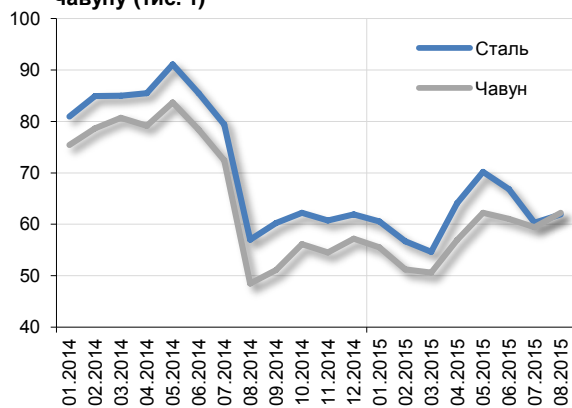
Джерело: ДССУ та розрахунки НБУ.

Внески в річну зміну промислового виробництва (в. п.)

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ. Внески окремих видів промислової діяльності наведено за попередніми даними.

Середньодобове виробництво сталі та чавуну (тис. т)

Джерело: ОП "Металургпром".

⁵ Уточнені дані.

⁶ Розрахунки НБУ на основі даних об'єднання підприємств "Металургпром".

⁷ За даними ДССУ, станом на 1 вересня запаси соняшникового насіння на підприємствах, що здійснюють його переробку та зберігання, були на 60% меншими, ніж на аналогічну дату попереднього року.

⁸ У серпні скорочення експорту легкових автомобілів прискорилося майже до 95% у річному вимірі.

⁹ Індекс доцільності робити великі покупки (розраховується компанією GfK, є суб-індексом зведеного індексу споживчих настроїв населення) у серпні 2015 року становив 45.9, що на 7.9 пункту нижче від його рівня у серпні 2014 року.

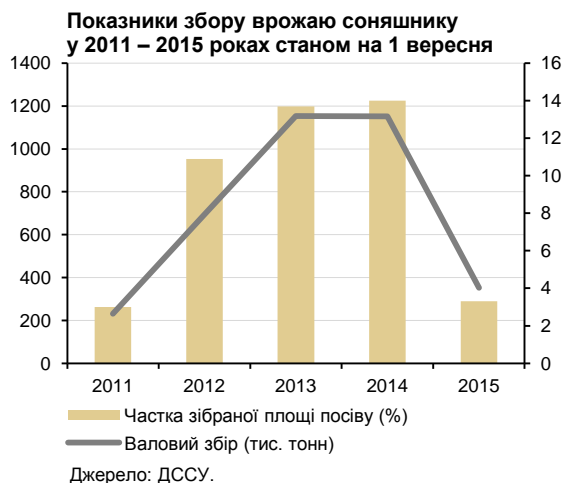
Тривало падіння обсягів виробництва хімічної продукції у річному вимірі (на 13.9% порівняно з 16.5% у липні), що пов'язано з зупинкою окремих хімічних заводів ще в травні поточного року, а також зниженням попиту на мінеральні добрива як на світовому, так і на внутрішньому ринках¹⁰.

Суттєво сповільнилося зниження обсягів будівельних робіт у річному вимірі (до 15.4% у серпні порівняно з 24.6% у липні), що зумовлено значною активізацією житлового будівництва (у річному вимірі підвищилося на 8.5% після зниження на 16.4% у липні), а також впливом бази порівняння.

Злам спадної тенденції спостерігався в оптовій торгівлі: оптовий товарооборот у серпні зріс на 3.3% у річному вимірі (після зниження на 13.5% у липні), що пояснюється уповільненням спаду в промисловості, відповідним підвищенням обсягів постачання сировини на переробні підприємства та початком експорту зернових нового врожаю. Зокрема, суттєво зросли обсяги внутрішніх залізничних перевезень залізної та марганцевої руд (майже на 13% у річному вимірі), зернових (на 15.6%), а також кам'яного вугілля (на 48%), в тому числі з метою накопичення його на електростанціях. У цілому обсяги залізничних перевезень у серпні зросли на 10.2% у річному вимірі (внутрішні – на 28.8%, імпорتنі – на 23.3%)¹¹.

Водночас **зниження обсягів роздрібною торгівлі прискорилося до 19.8%**, незважаючи на поліпшення споживчих настроїв населення¹². Зокрема прискорилося падіння продажів нових автомобілів у річному вимірі (до 46% порівняно з 21% у липні)¹³.

У серпні **відновилося падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції** (-11.1% після зростання у липні на 1.9%). Це було зумовлено перенесенням на пізніший строк збору цукрових буряків (через затримку їх розвитку в цьому році внаслідок посухи), затримкою збирання соняшнику¹⁴, зниженням урожайності картоплі¹⁵ та подальшим падінням виробництва продукції тваринництва.

¹⁰ За даними Мінагрополітики, обсяг заявок сільськогосподарських підприємств на добрива для проведення осінніх польових робіт у 2015 році становив 614 тис. тонн, що на 9.5% менше, ніж у минулому році.

¹¹ Дані щодо зміни обсягів залізничних перевезень вказано за інформацією “Укрзалізниця”.

¹² За даними компанії GfK Ukraine, у серпні 2015 року споживчі настрої українців поліпшилися: індекс споживчих настроїв зріс на 3.8 п. за місяць – до 46.9.

¹³ За даними Асоціації автовиробників України “Укравтопром”.

¹⁴ Валовий збір соняшнику та буряку на початок вересня був на 69.4% та 94.8% меншим, ніж на відповідну дату попереднього року, що не відповідало змінам у цюгорічних посівах цих культур (були відповідно на 2% та 28.4% меншими, ніж минулого року).

¹⁵ Станом на 1 вересня урожайність зібраних площ картоплі була на 14% нижчою, ніж урожайність зібраних площ на відповідну дату попереднього року.

2.3. Ринок праці та доходи населення¹⁶

Ринок праці продовжував відображати загальноекономічні тенденції. У серпні 2015 року зниження кількості вакансій (майже на 12% у річному вимірі) зумовило зростання рівня навантаження на 10 вільних робочих місць (на 10.3% у річному вимірі, до 86 осіб). Середньооблікова кількість штатних працівників за 8 місяців 2015 року зменшилася більш як на 173 тис. осіб – до близько 8 млн. осіб. Це та незначне скорочення кількості зареєстрованих безробітних у Державній службі зайнятості України (на 2.7% у річному вимірі – до 414.7 тис. осіб) зумовило незмінний порівняно з відповідним періодом минулого року офіційний рівень безробіття (1.6%).

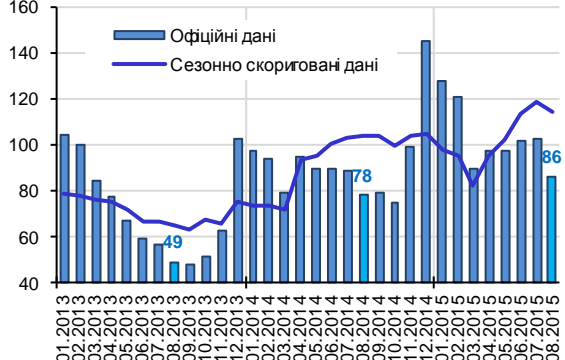
Номинальна середня заробітна плата (нарахована в розрахунку на одного штатного працівника) у серпні продовжила зростати (на 24.8% у річному вимірі – до 4 205 грн.). Основними причинами зростання були індексація заробітної плати внаслідок високої інфляції та продовження відображення в окремих секторах впливу девальвації гривні, що відбулася на початку 2015 року. **Темпи падіння реальної заробітної плати продовжили знижуватися** (у річному вимірі до 19.2%) через подальше послаблення інфляційного тиску та підвищення номінальної заробітної плати.

Сума заборгованості з виплати заробітної плати продовжила зростати (з початку року майже на 52% – до 2 млрд. грн.). Найбільша сума невикраденої заробітної плати (70% загальної суми) зафіксована в промисловості, переважно в переробній та добувній (34% та 27% відповідно). Більше 44% заборгованості припадає на Донецьку та Луганську області. Заборгованість за рахунок бюджетних коштів станом на 1 вересня 2015 року становила 28.1 млн. грн., з них майже 35% – заборгованість по Луганській і Донецькій областях.

Індекс Кейтца¹⁷ у серпні 2015 року знизився до 29% (порівняно з 36.1% у серпні минулого року). Основними причинами залишалася незмінна мінімальна заробітна плата (1 218 грн. з грудня 2013 року) на фоні зростання номінальної середньої заробітної плати.

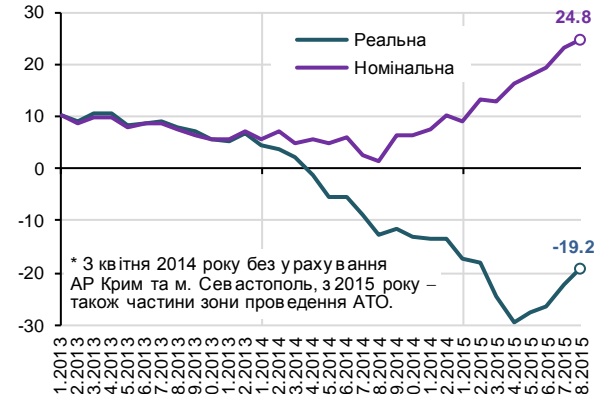
Зростання вартості послуг ЖКГ для населення та спрощення порядку надання субсидій зумовили **зростання кількості домогосподарств, які звернулися за субсидіями [у 4.7 рази в січні – серпні 2015 року – до 3 млн. (17.6% загальної кількості домогосподарств)].** Також суттєво зросла загальна сума субсидій для відшкодування витрат на оплату послуг ЖКГ (до 625.8 млн. грн., що в 11.3 рази більше, ніж за відповідний період минулого року). Загалом у серпні субсидії отримували майже 2 млн. домогосподарств.

Навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантних посад), на кінець місяця (осіб)*

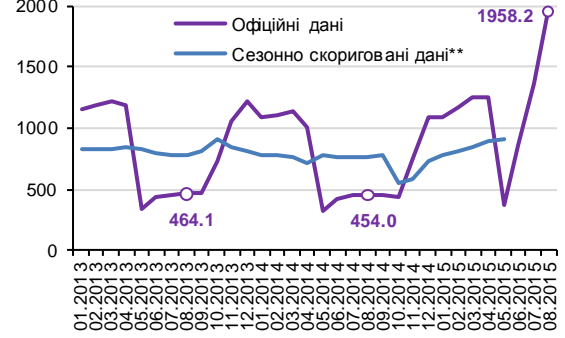
* З 2014 року без урахування АР Крим та м. Севастополь, з 2015 року – також частини зони проведення АТО.
Джерело: ДССУ; розрахунки НБУ.

Заробітна плата* (річна зміна, %)

* З квітня 2014 року без урахування АР Крим та м. Севастополь, з 2015 року – також частини зони проведення АТО.
Джерело: ДССУ.

Домогосподарства, які отримують субсидії*, тис. одиниць

* Без АР Крим, м. Севастополь, з 2015 року – також частини зони проведення АТО.
Джерело: ДССУ.
** До введення нового порядку надання субсидій для відшкодування витрат на оплату ЖКП (до травня 2015 року).

¹⁶ З початку 2015 року ДССУ розпочала публікацію окремих даних без урахування частини зони проведення АТО, тому дані щодо деяких показників ринку праці можуть бути недооцінені.
¹⁷ Індекс Кейтца – співвідношення розміру мінімальної заробітної плати і середньої заробітної плати на одного штатного працівника (у країнах Західної Європи органи управління використовують як один із показників ефективності подолання бідності). Рекомендоване значення цього показника Міжнародною організацією праці становить 50%, а Європейським Союзом – 60%.

2.4. Фіскальний сектор

Державний бюджет у серпні 2015 року виконано зі значним профіцитом (майже 10 млрд. грн.) унаслідок подальшого збільшення доходів та зменшення видатків у номінальному виразі. Завдяки цьому в серпні кумулятивне сальдо повернулося до додатних значень – 7.7 млрд. грн. за січень – серпень 2015 року (дефіцит 35.2 млрд. грн. у січні – серпні 2014 року).

У серпні 2015 року зростання доходів державного бюджету в річному вимірі залишилося суттєвим – 58.0% (46.5% у січні – серпні порівняно з відповідним періодом 2014 року) за рахунок як податкових, так і неподаткових надходжень. Податкові надходження продовжили зростати високими темпами – на 70% у річному вимірі (49.5% за вісім місяців 2015 року). Передусім таке зростання пов'язане зі збільшенням надходжень від ПДВ (на 80.1% у річному вимірі) внаслідок удосконалення режиму функціонування системи електронного адміністрування ПДВ з 1 серпня та зниження обсягів його відшкодування.

Неподаткові надходження зросли в звітному місяці більш як у 2 рази в річному вимірі (на 49.7% у січні – серпні порівняно з відповідним періодом 2014 року). Ключовим фактором зростання стали перерахування Національного банку (7 млрд. грн.) на фоні відсутності таких у серпні 2014 року (з початку 2015 року перераховано 39.1 млрд. грн.). Також збільшилися власні надходження бюджетних установ на 38.9% у річному вимірі (на 17.8% у січні – серпні п. р.).

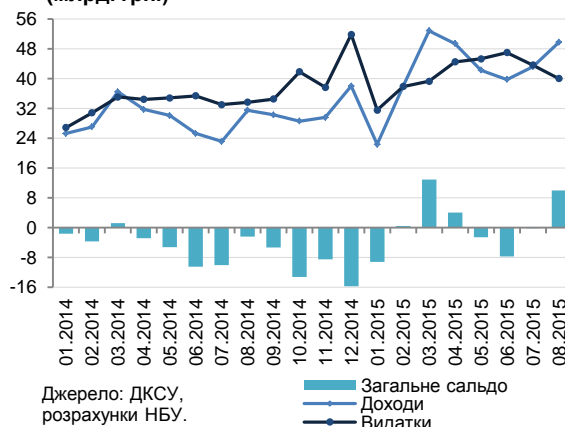
Річні темпи зростання видатків державного бюджету в серпні 2015 року помітно знизилися – до 19.0% (32.3% у липні п. р.), а в січні – серпні 2015 року порівняно з відповідним періодом минулого року становили 24.7%. Одним із чинників скорочення видатків у серпні порівняно з попереднім місяцем було зменшення витрат на обслуговування державного боргу в цьому місяці. Рівень виконання річних загальних видатків¹⁸ за вісім місяців п. р. становив 56.6%, серед них економічна діяльність має найнижчий рівень фінансування, а найвищий – оборона та соціальний захист.

Хоча державний бюджет мав суттєве додатне сальдо, уряд проводив боргові операції. У серпні 2015 року чисті залучення становили 9.6 млрд. грн., зокрема отримано позику від Світового банку на підтримку політики розвитку та здійснено випуск ОВДП для надання кредиту ФГВФО – 2.5 млрд. грн. (20 млрд. грн. з початку року).

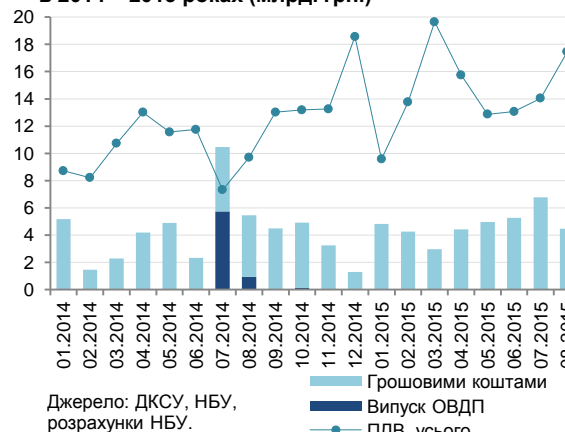
Суттєве перевищення зростання доходів над видатками бюджетів різних рівнів, а також значні обсяги офіційних залучень сприяли рекордному накопиченню обсягів коштів на єдиному казначейському рахунку (до 45.9 млрд. грн. станом на 01.09.2015).

Довідково. Доходи зведеного бюджету в січні – липні 2015 року становили 351.6 млрд. грн., що на 37.5% більше, ніж у відповідному періоді 2014 року. Видатки в цей період зросли на 18.7% порівняно з відповідним періодом 2014 року – до 335.3 млрд. грн. Сальдо зведеного бюджету за 7 місяців було додатним – 15.4 млрд. грн.

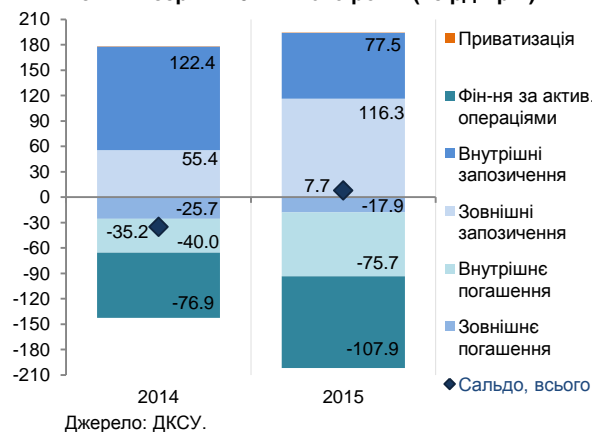
Державний бюджет: доходи, видатки та сальдо (млрд. грн.)

Податок на додану вартість та його відшкодування в 2014 – 2015 роках (млрд. грн.)

Фінансування сальдо державного бюджету в січні – серпні 2014 – 2015 років (млрд. грн.)

¹⁸Рівень виконання річних видатків – співвідношення фактичних видатків за звітний період і видатків, затверджених Законом України “Про Державний бюджет України на 2015 рік” (річний обсяг видатків на 2015 рік з урахуванням змін від 17.09.2015).

2.5. Платіжний баланс¹⁹

У серпні сальдо поточного рахунку залишилося додатним (60 млн. дол. США), хоча дещо зменшилося порівняно з попередніми двома місяцями через зростання дефіциту зовнішньої торгівлі товарами.

Низька база порівняння попереднього року внаслідок ескалації військового конфлікту на сході України мала визначальний вплив на всі відносні показники складових поточного рахунку.

У серпні річне зниження як експорту, так і імпорту товарів суттєво уповільнилось. Однак порівняно з попереднім місяцем обсяги експорту товарів скоротилися, а імпорту – збільшилися, що призвело до збільшення торговельного дефіциту до 0.2 млрд. дол. США.

Серед експортних груп найбільше сповільнилось падіння на ринку чорних металів – до 36% у річному вимірі (з 42% у липні). Але номінальні обсяги скоротилися порівняно з липнем через продовження зниження світових цін на метали. Річні темпи падіння експорту машинобудування знизилися до 28% (порівняно з 35% у липні) переважно завдяки значному збільшенню в серпні обсягів поставок турбореактивних двигунів.

Річні темпи падіння імпорту товарів у серпні знизилися до 26% (з 36% у липні), що також було зумовлено низькою базою порівняння минулого року. Номінальні обсяги імпорту продукції машинобудування майже не змінилися порівняно з липневими через збереження низького рівня внутрішнього інвестиційного попиту, однак у річному вимірі падіння скоротилось удвічі – до 18% (з 36% у липні). І навпаки, падіння енергетичного імпорту в серпні прискорилося до 21% у річному вимірі (з 17% у липні) через подальше зниження світових цін на енергетичні ресурси, а також нижчі обсяги імпорту нафтопродуктів.

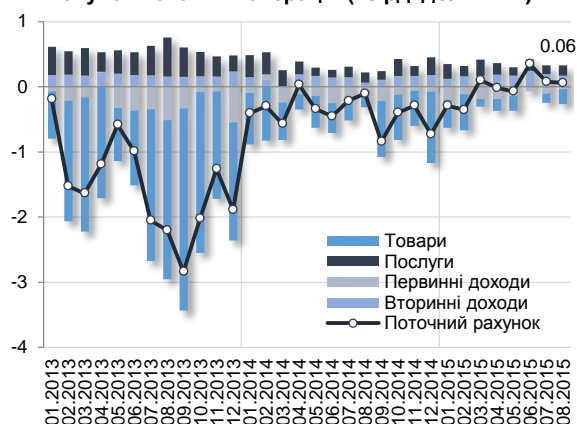
У серпні профіцит торгівлі послугами (160 млн. дол. США) залишився майже без змін порівняно з попередніми місяцями. У річному вимірі зниження експорту та імпорту послуг уповільнилось до 17% та 19% відповідно. На зниження річних темпів падіння експорту послуг вплинуло, крім бази порівняння, збільшення обсягів експорту за статтею “трубопровідний транспорт” (на 42%) завдяки зняттю Росією обмежень на транспортування газу через територію України. Уповільнення річних темпів падіння імпорту послуг зумовлене зниженням темпів падіння транспортних послуг до 21% (з 31% у липні).

Дефіцит за первинними доходами скоротився майже до нуля (38 млн. дол. США), що пов’язано зі скороченням виплат за доходами від інвестицій.

У серпні чисті зовнішні запозичення за фінансовим рахунком зросли до 444 млн. дол. США. Як і в попередньому місяці вони переважно були забезпечені залученнями державного сектору.

Уряд України отримав перший запланований транш від Світового банку на суму 500 млн. дол. США в рамках другої

Рахунок поточних операцій (млрд. дол. США)

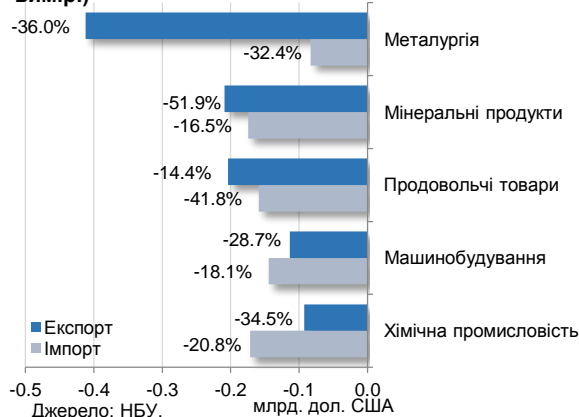
Джерело: НБУ.

Експорт та імпорт товарів (річна зміна у %)

Джерело: НБУ.

Абсолютна та відносна зміна експорту та імпорту в серпні 2015 року (млрд. дол. США та % у річному вимірі)

Джерело: НБУ.

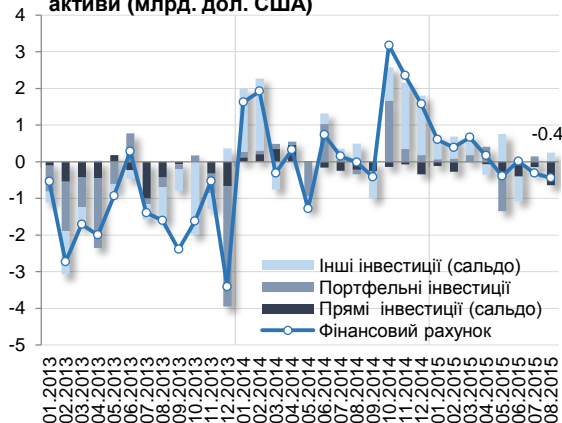
¹⁹ У розділі “Платіжний баланс” використовується статистика за методологією 6-го видання “Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції”.

багатосекторної позики на підтримку політики розвитку в Україні. Чиста конвертація юанів в межах валютного свопу з центробанком Китаю в серпні становила 90 млн. дол. США. Крім того, було отримано 148 млн. дол. США в межах валютного свопу з Citibank.

У серпні прямі іноземні інвестиції (в обсязі 665 млн. дол. США) були переважно спрямовані на рекапіталізацію банків. Однак ці надходження були майже повністю нівельовані погашенням заборгованості за кредитами від материнських банків.

Роловер за довгостроковими зобов'язаннями приватного сектору знизився до 16% – мінімального значення у 2015 році. Падіння зумовлено скороченням роловера банків до 7% внаслідок згаданих вище виплат за кредитами від материнських банків. Водночас роловер реального сектору зріс до 29% – найвищого показника в 2015 році.

Фінансовий рахунок: чисті зовнішні активи (млрд. дол. США)

Джерело: НБУ.

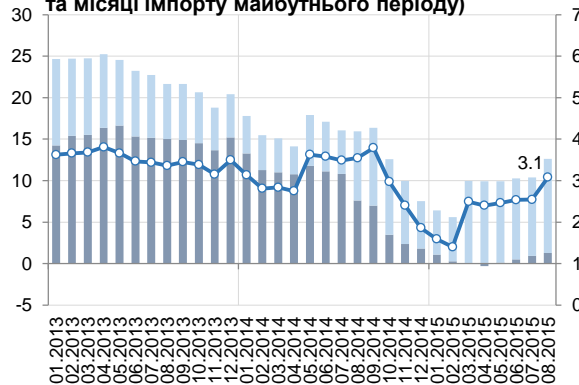
Роловер приватного сектору за довгостроковими зобов'язаннями в 2014 – 2015 роках²⁰

	2014 рік	2015 рік				
		I квартал	II квартал	липень	серпень	січень – серпень
Банки	54%	34%	80%	23%	7%	42%
Реальний сектор	47%	21%	24%	18%	29%	21%
Усього	50%	25%	47%	19%	16%	28%

Скорочення готівкової валюти поза банками в серпні тривало п'ятий місяць поспіль і збільшилось до 291 млн. дол. США (порівняно з 93 млн. дол. США в липні), що зумовлено стабілізацією ситуації на валютному ринку.

Отримання другого траншу від МВФ в рамках програми EFF (1.7 млрд. дол. США) та профіцит зведеного платіжного балансу (513 млн. дол. США) дали змогу наростити резерви до 12.6 млрд. дол. США, або 3.1 місяця імпорту майбутнього періоду.

Валові міжнародні резерви (млрд. дол. США та місяці імпорту майбутнього періоду)

Джерело: НБУ. Кредит МВФ, Чисті міжнародні резерви, У місяцях імпорту майбутнього періоду (права шкала)

²⁰ З урахуванням довгострокових кредитів, єврооблігацій, кредитів прямого інвестора та довгострокових депозитів. Роловер розрахований за методологією 5-го видання “Керівництва з платіжного балансу”.

2.6. Монетарний сектор та фінансові ринки²¹

Незважаючи на зростання турбулентності на світових фінансових та валютних ринках, ситуація на валютному ринку України протягом серпня-вересня 2015 року залишалася відносно стабільною та прогнозованою. За серпень офіційний курс гривні укріпився майже на 2% по відношенню до долара США (середньомісячний курс – на 0.6%). Це разом з посиленням девальваційного тиску в країнах – торговельних партнерах України призвело до укріплення РЕОК гривні в серпні на 5.1% (у річному вимірі на 18.2%).

Збереження відносної стабільності на валютному ринку дало можливість Національному банку послабити частину адміністративних обмежень, запроваджених у першій половині поточного року, зокрема:

збільшено обсяг видачі клієнтам банків готівки в іноземній валюті з 15 тис. грн. до 20 тис. грн. на добу;

дозволено уповноваженим банкам знімати з контролю експортні операції клієнтів, якщо вони надали документальне підтвердження про припинення зобов'язань, сума яких не перевищує 0.5 млн. дол. США за одним контрактом, шляхом зарахування зустрічних вимог у валютах, що не підлягають обов'язковому продажу, та інші.²²

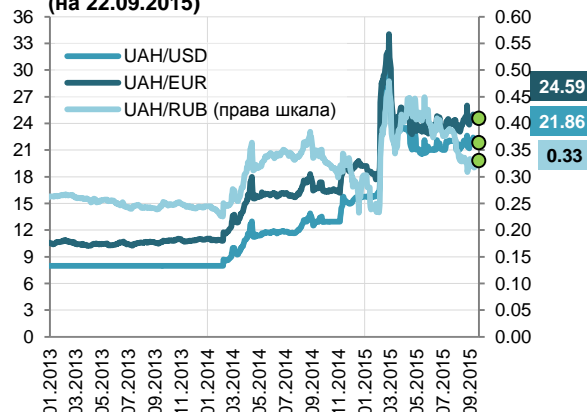
Протягом серпня в банківській системі зберігався значний профіцит ліквідності. Так середньоденні залишки на коррахунках банків за місяць збільшилися на 4.7% (до 24.6 млрд. грн.). Додатковим свідченням досить високих обсягів тимчасово вільних коштів у банківській системі було зростання обсягів купівлі банками депозитних сертифікатів Національного банку – середньоденні залишки за мобілізаційними операціями збільшилися на 7.8% (до 47.6 млрд. грн.).

Основними чинниками високої ліквідності в системі були: зменшення на 6.5 млрд. грн. обсягів готівки в обігу, перерахування коштів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб уповноваженим банкам (розрахунково 2.1 млрд. грн.) та викуп Національним банком цінних паперів у НАК “Нафтогаз України” (1.6 млрд. грн.). Вплив операцій на валютному ринку та з рефінансування банків на ліквідність банківської системи був незначним.

Це частково було компенсовано операціями Уряду (їх вплив оцінено²³ в 9.9 млрд. грн.) та продажем Національним банком цінних паперів на вторинному ринку (за номінальною вартістю) на суму близько 0.5 млрд. грн.

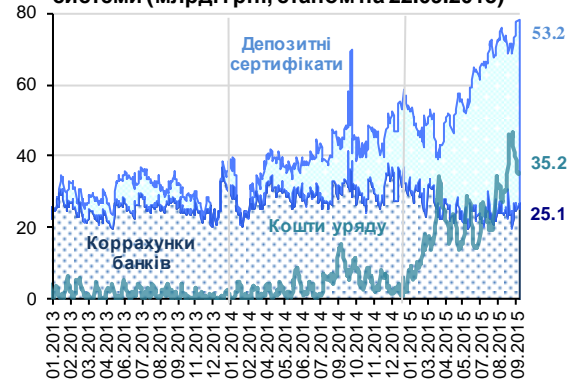
Монетарна база станом на кінець серпня 2015 року знизилася на 1.1% та на 3.7% у річному вимірі. Зменшення

Офіційний курс гривні до іноземних валют (на 22.09.2015)

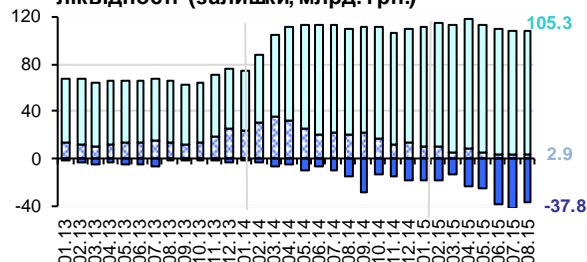
Джерело: НБУ.

Окремі показники ліквідності банківської системи (млрд. грн., станом на 22.09.2015)

Джерело: НБУ.

Окремі операції з регулювання банківської ліквідності (залишки, млрд. грн.)

■ Депозитні сертифікати

□ Кредити за програмами фінансового оздоровлення та збереження ліквідності

□ Кредити рефінансування

Джерело: НБУ.

²¹ Інформація надається за оперативними даними.

²² Більш детальну інформацію щодо послаблення Національним банком адміністративних обмежень розміщено за адресами: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=20742164&cat_id=80928, http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=21230674&cat_id=55838.

²³ Вплив фіскальних чинників на ліквідність банківської системи розраховано на основі зміни залишків коштів на єдиному казначейському рахунку в Національному банку з урахуванням перерахування Національним банком коштів до бюджету (7.0 млрд. грн.) та сплати Урядом Національному банку за ОВДП (4.4 млрд. грн.), що перебували в його власності.

монетарної бази в серпні було обумовлене подальшим суттєвим зниженням попиту на готівку, що нівелювало вплив від збільшення коррахунків банків.²⁴ Обсяги готівки в серпні знизилися на 2.1% за місяць та на 4.7% у річному вимірі. Падіння попиту на гроші спричинене слабкою економічною активністю та високою альтернативною вартістю утримання ліквідних коштів.

У серпні 2015 року відбулося збільшення темпів припливу депозитів²⁵ у національній валюті, залишки за якими зросли на 1% (0.5% у липні), що відбулося за рахунок приросту коштів як суб'єктів господарювання (на 1.5%), так і фізичних осіб (на 0.5%).

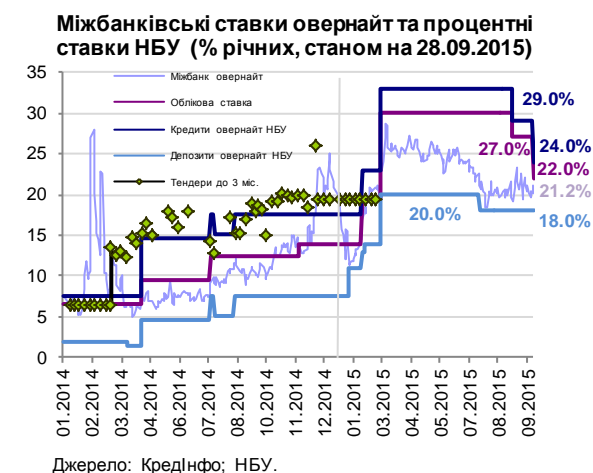
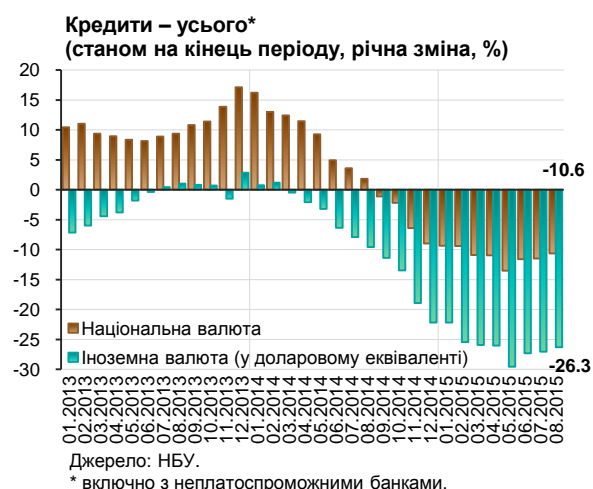
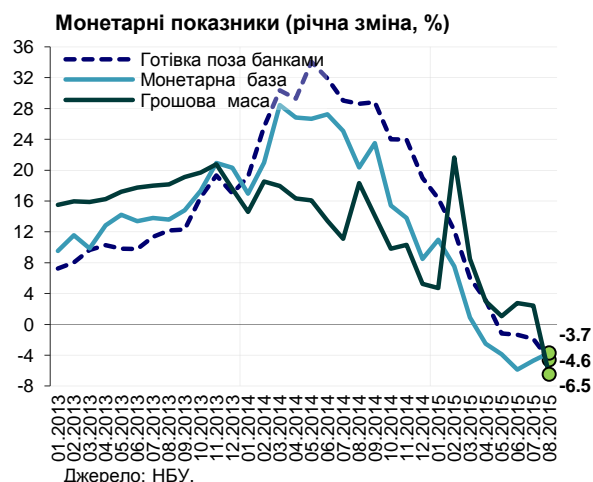
Відплив коштів у іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) уповільнився – протягом серпня 2015 року залишки за ними зменшилися на 1.6% порівняно із 2.3% у липні 2015 року.

Уперше після семимісячного зниження залишки за кредитами, наданими в національній валюті, збільшилися на 1.1%. Це відбулося за рахунок приросту залишків за кредитами юридичних осіб (на 1.4%), у фізичних осіб вони залишилися на рівні попереднього місяця.

Низька кредитна активність банків у поточному році зумовлена як посиленням вимог банків до позичальників за всіма видами кредитів, так і зменшенням попиту на кредитні ресурси.²⁶ З огляду на зростання кредитних ризиків та погіршення якості активів (частка простроченої заборгованості за кредитами в загальній сумі кредитів зросла з 13.5% станом на початок року до 19.4% станом на 01.08.2015) банки посилили вимоги та стандарти кредитування. Водночас в умовах низької економічної активності та високих процентних ставок за користування коштами скорочувався і попит на кредити.

Незважаючи на поступове збільшення припливу депозитів у національній валюті та перші ознаки відновлення кредитної активності, зниження попиту на гроші та вплив статистичного ефекту неплатоспроможних банків та банків, що ліквідуються, спричинили зниження обсягу грошової маси в серпні 2015 року на 2.1%. Ці ж чинники зумовили падіння грошової маси у річному вимірі на 6.5%.

Стійке зниження ризиків для цінової стабільності в Україні разом зі зниженням інфляційних очікувань створили передумови для поступового пом'якшення грошово-кредитної політики. Протягом серпня-вересня 2015 року Національний банк двічі знижував облікову ставку – з 30% до 27% річних з 28 серпня та до 22% з 25 вересня. Так у серпні 2015 року ринкові процентні ставки на міжбанківському кредитному ринку знизилися на 1.9 п. п. до 19.9% річних, середньозважені процентні ставки банків за кредитами та депозитами в національній валюті – на 0.5 п. п. до 21.0% річних та на 0.8 в. п. до 13.6% річних відповідно.

²⁴ Статистично зміна обсягів монетарних агрегатів та її складових розраховується станом на кінець періоду. Так обсяги коррахунків банків станом на кінець серпня збільшилися на 10.9% за місяць, що переважно відобразало зниження обсягів коштів, залучених на депозитні сертифікати, наприкінці місяця.

²⁵ Дані без урахування банків у стадії ліквідації та тих, що віднесені до категорії неплатоспроможних.

²⁶ Більш детальна інформація щодо стану та тенденцій розвитку кредитного ринку наведена в публікації Національного банку "Опитування про умови кредитування" за посиланням: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=20231434